

בבא קמא פ"ד

ממשיכה הגמרא לדון בביאור הכתוב "עין תחת עין", שהכוונה לממון ולא ממש. ומביאה הגמרא ששנינו בברייתא, רבי שמעון בן יוחי אומר "עין תחת עין" ממון. ומדוע אי אפשר לומר שהוא עין ממש? מפני שאם היה סומא וסימא עין חברו, היה קיטע וקטע את ידו, היה חיגר וחיגר את רגלו, איך אני מקיים בו עין תחת עין? ואי אפשר לומר שכאן ישלם ממון שהרי התורה אמרה "משפט אחד יהיה לכם" משפט השווה לכולכם. ושואלת הגמרא ומה הקושיה אולי היכן שאפשר אפשר והיכן שאי אפשר אי אפשר, ופוטרים אותו. שאם לא תאמר כך מה נעשה בטרפה שהרג את השלם, הרי הוא 'גברא קטילא' ואי אפשר להרגו³²⁰? אלא היכן שאפשר אפשר, והיכן שלא אפשר לא אפשר, ופוטרים אותו בולא כלום, והוא משפט השווה בכולם, וכן במי שקטע אבר, או ליטול אבר ממש או לפטור לגמרי³²¹.

דבי רבי ישמעאל אומר "כן ינתן בו" דבי רבי ישמעאל שנו שלומדים שיתן את דמי אין נתינה אלא ממון
העין ולא עין ממש. מהכתוב: "כֹּן וְנָתַן בּוֹ" ואין נתינה אלא ממון. ושואלת הגמרא האם גם "פְּאֶשֶׁר יִתֵּן מוֹס בְּאֶדָם" הוא ממון? ואומרת הגמרא שדבי רבי ישמעאל דרשו את הכתוב המיותר. כיון שכתוב: "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹס בְּעַמִּיתוֹ פְּאֶשֶׁר עָשָׂה כֹן וְעָשָׂה לוֹ", ומדוע כתוב: "כֹּן וְנָתַן בּוֹ" ומכאן שהוא דבר הניתן מיד ליד, ממון. ואגב שכתוב: "כֹּן וְנָתַן בּוֹ" כתב גם "פְּאֶשֶׁר יִתֵּן מוֹס בְּאֶדָם".

דבי רבי חייא לומדים מהכת' בעדים דבי רבי חייא שנו שלומדים מהכתוב בעדים זוממים "יד ביד" דבר הניתן מיד ליד זוממים "יָד בְּיָד" ממון שהוא דבר הניתן מיד, עדים שהעידו על אדם שקיטע יד חבירו ונמצאו זוממים משלמים ממון הניתן מיד ליד. שואלת הגמרא, האם נאמר כך בכתוב "כָּגַל בְּכָגַל"? עונה הגמרא, שדבי רבי חייא דרשו את הכתוב המיותר. שהרי בעדים זוממים כתוב "וְעָשִׂיתֶם לוֹ פְּאֶשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו" ואם נאמר ש"יָד בְּיָד" הוא שקוטעים את ידם ממש, למה צריך לומר שקוטעים את ידם, הרי עושים להם כל מה שזממו לעשות? ומכאן שהעדים הזוממים משלמים ממון. ואגב הכתוב "יָד בְּיָד" כתוב גם "כָּגַל בְּכָגַל".

אביי אמר כתנא דבי חזקיה עין תחת אביי אומר, שלומדים שהוא ממון כמו ששנה עין ולא נפש ועין תחת עין התנא דבי חזקיה. שלומדים ממה שכתוב "עין תחת עין" וכתוב "נָפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ" ולא נפש ועין תחת עין. ואם יוציא את עינו ממש לפעמים נמצא עין ונפש תחת עין. מפני שבזמן שמשמאים את עינו תצא נשמתו.

320 כיון שאם העדים נמצא זוממים היא עדות שאי אתה יכול להזימה ואינה עדות וגם הוא פטור. רש"י.

321 רש"י.

ושואלת הגמרא מהי הקושיה, אולי אומדים אותו אם הוא מסוגל לעמוד בהוצאת העין בלא שימות, ואם לא, לא יעשו זאת. ואם אמדוהו שהוא יכול לעמוד בכך ועשו זאת ונפשו יצאה ימות. כמו ששנינו במשנה במכות, אמדוהו ומת תחת ידו פטור.

רב זביד א' בשם רבה מהכתוב "פצע רב זביד אמר משמו של רבה, לומדים מהכתוב תחת פצע" לחייב צער במקום נזק "פצע תחת פצע" לחייב צער במקום נזק. ואם נאמר שהוא פצע תחת פצע ממש. הרי כשם שיש לנחבל צער כך יש לחובל צער ומדוע ישלם את הצער! ואומרת הגמרא מה הקושיה, אולי אדם מפונקים חשים צער רב יותר מאדם שאינו מפונק. ולומדים מהכתוב "פצע תחת פצע" לחייב לשלם את ההפרש בין הצער של הנחבל, לבין לצער של החובל.

ר"פ א' משם רבא מהכתוב "ורפא רפא" ליתן רפואה במקום נזק ורפא רפא אמר משם רבא אמר שלומדים מהכתוב "רפא רפא" ליתן רפואה במקום נזק. ואם נאמר שהוא ממש, יעשו לחובל את מה שעה לנחבל. הרי כמו שהנחבל זקוק לרפואה כך גם החובל זקוק לרפואה. ואומרת הגמרא מהי הקושיה, יש מי שברשו מחלים במהירות, וישמי אינו מחלים במהירות. והכתוב מחייבו לשלם את ההפרש בדמי הרפואה.

רב אשי א' לומדים "תחת" רב אשי אמר, שלומדים "תחת" "תחת" משור³²² כתוב "תחת" משור בחובל באדם "עין תחת עין" וכתוב בשור שהזיק שור "שלים ושלם שור תחת השור". מה שם הוא ממון אף כאן הוא ממון. ושואלת הגמרא מדוע לומדים "תחת" "תחת" משור ולא לומדים מאדם שכתוב בו "ונתתה נפש תחת נפש" שהוא נפש ממש. ואומרת הגמרא שלומדים נזקין מנזקין ולא לומדים נזקין ממיתה. ושואלת הגמרא אדרבה דנים אדם מאדם ואין דנים אדם מבהמה. אלא רב אשי אמר שלומדים מהכתוב באונס "תחת אשר ענה" אדם מאדם, ונזיקין מנזיקין. שנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר 'עין תחת עין' ממש. ושואלת הגמרא האם רבי אליעזר אינו סובר ככל התנאים שהובאו? אמר רבה, שרבי אליעזר בא לומר שאין שמים אותו כעבד. אמר לו אביי, אלא כמי שמים אותו כבן חורין, האם יש דמים לבן חורין? אלא אמר רב אשי, לומר שאין שמיין אותו בניזוק אלא במזיק³²³. ששמים את עינו של המזיק כמה הוא שוה לימכר עכשיו וכמה בלא עין.

ר"פ בר שמואל שם בבבלי בחמור מעשה בחמור שקטע ידו של תינוק, וכשבאו לפני רב פפא בר שמואל אמר להם לכו שומו לו ארבעה שקטע ידו של תינוק כעבד

322 שאר האמוראים סוברים שהיא באה לענין מיטב. ואין להוציא מג"ש עין תחת עין מהמשמעות של עין ממש. תוס'.

323 ר"א סובר שהוא ככופר שהוא דמי המזיק. והתנאים שלעיל סוברים שדוקא כופר הוא דמי המזיק. תוס'.

דברים³²⁴. ואמר לו רבא הרי אנו שנינו במשנה חמשה דברים. ואמר לו רב פפא בר שמואל, אני אמרתי ארבעה דברים חוץ מנזק. ואמר לו אביי הרי חמור אינו משלם אלא נזק³²⁵. ואמר להם לכו שומו לו את נזקו כעבד. ואמר להו אבי התינוק איני רוצה לזלזל בבני ולשום אותו כעבד. ואמרו לו והרי אתה מחייב ועושה רעה לתינוק כשאתה מוחל על תשלום החבלות שהוא שלו ולא שלך, שהרי שנינו לקמן בברייתא קטנים יעשה להם סגולה. ואמר להו כשיגדל אפייסנו ואתן לו משלי.

רבא א' אין גובים בבבל כל הנישום כעבד מעשה בשור שלעס את ידו של תינוק ובאו הועיל ואינו קצוב ואם תפס יעכבנו לפני רבא. ואמר להם לכו שומו אותו כעבד.

ואמרו ליה והא מר הוא שאמר, כל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל, הואיל ואינו דבר קצוב הוא אין גובין אותו בבבל? אמר להם, אני אמרתי לשום שאם יתפוס משלו יעכבנו. ורבא לטעמו שאמר נזקי שור בשור, נזקים שבאו לשור על ידי השור, ונזקי שור באדם, נזקים שבאו לשור על ידי אדם גובין אותו בבבל. נזקי אדם באדם, ונזקי אדם בשור, אדם שהוזק על ידי שור ששמים אותו כעבד, אין גובין אותו בבבל. ושואלת הגמרא מה ההבדל בין נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור שלא גובים אותם בבבל. מפני שצריך בהם 'אלהים', 'מומחים', דיינים סמוכים. הרי גם בנזקי שור בשור ושור באדם צריכים דיינים סמוכים³²⁶?

בבבל עושים שליחותם רק בדבר אלא יש לומר, שאנו הדיינים שבבבל דנים הידוע ושכיח בנזקי שור בשור, ושור באדם אף על פי שאין

אנו סמוכים, מפני שאנו עושים את שליחותם. כמו שאמרו במסכת סנהדרין, שבהודאות והלואות אין צריכים 'מומחים', הבא לידון בעדי הודאה שאמרו בפנינו הודה לו. והלואות, הבא לידון בעדי הלואה שאומרים בפנינו הלוה לו. כדי שלא תנעול דלת בפני לווים. שואלת הגמרא, שגם בנזקי אדם באדם ובשור בשור נאמר שהדיינים שבבבל עושים את שליחותם? אומרת הגמרא, אנו עושים את שליחותם בבבל רק בדבר שידוע לנו, ולא בדבר שאינו ידוע, כגון כאן שצריכים לשום אותם. שואלת הגמרא, שגם בשור בשור ושור באדם הנזק לא ידוע לנו, וצריך לשום את הנזק. וכמו שאפשר לצאת ולראות בכמה השוורים נמכרים בשוק. גם בנזקי אדם באדם ובשור בשור אפשר לצאת ולראות בכמה השוורים נמכרים בשוק. ועוד קשה הרי בתשלום כפל ותשלום ארבעה וחמשה שהם קצובים נעשה

324 הוא סבר שאדם הויקו והקטן היה בגודל שאם מביישים אותו הוא מתבייש. תוס'.

325 כמו שלומדים מהכתוב "איש בעמיתו ולא שור בעמיתו".

326 שהרי כולם כתובים בפרשת משפטים אדם באדם "וכי יריבון", אדם בשור "וכי יגח" ובפרשה ההיא כתוב "עד האלהים יבא דבר שניהם" וסבר שהוא נאמר על כולם. והיינו מומחין וסמוכין ובבבל אין סמיכה. שור בשור ושור באדם כתובים שור בשור "וכי יגוף שור, וגו', שור באדם ארבעה שומרים כתובים שם, ושליחות יד כתובה שם. רש"י

את שליחותם. ומדוע אין דנין דיני קנסות בבבל?

עושים שליחותם בממון שכיח ולא מתרצת הגמרא, אומרים שאנו עושים את בקנס שליחותם בממון, אבל לא בקנס. ואין דנים

בנזקי אדם באדם שהוא ממון, שהרי הפחיתו מדמיו מפני שאומרים שאנו עושים שליחותם רק בדבר שכיח. ולא בנזקי אדם באדם שאינו מצוי שאדם יחבול באדם. שואלת הגמרא, הרי בושת ופגם הם ממון, בושת אינו קצוב אלא הוא לפי המבייש והמתבייש, והפגם נישום כמה ההפרש בין דמי שפחה בתולה לבעולה הוא הנזק שהפחיתה והם שכיחים. ומדוע שלא נעשה שליחותם ונדון אותם בבבל? ואומרת הגמרא שדנים בבבל דין בושת ופגם. שהרי רב פפא הגבה ארבע מאה זוז לבושת ד' מאה זוזי.

אין הלכה כר"פ שהגבה בושת בבבל ואומרת הגמרא שאין הדין כרב פפא. שהרי רב כמו ששלח ר"נ לרב חסדא

חסדא שלח לרב נחמן ושאל אותו מה דינו של אדם שהכה בידית של מעדר. ורב נחמן כתב לו חסדא חסדא האם אתה גובה קנס³²⁷ בבבל?!. אנו עושים שליחותם בדברים שכיחים ויש ביה חסרון כיס, הודאה והלואה. אבל בדבר המצוי ואין בו חסרון כיס, או בדבר שאינו מצוי ויש בו חסרון כיס לא עושים שליחותם³²⁸. אדם באדם אפילו שיש בו חסרון כיס כיון שאינו מצוי לא עושים שליחותם. בושת אפילו שהוא מצוי כיון שאין בו חסרון כיס לא עושים שליחותם.

רבא א' שור שהזיק אין גובים אותו בבבל בשור תם ובשור מועד גובים הרי אמר רבא שור שהזיק אין גובים אותו בבבל.

אם נאמר שרבא מדבר בשור שהזיק אדם, הרי אפילו באדם שאזיק אדם שהוא מצוי יותר רבא אמר שאין דנים אותו בבבל. אלא מדובר כשהשור הזיק שור. ורבא אמר שאין גובין אותו בבבל? עונה הגמרא, שרבא אמר שאין גובים בבבל בשור שהזיק שור בשור תם, מפני שההלכה היא שחצי נזק הוא קנס. וכאן אמרו שגובים בבבל נזקי שור בשור במועד שהוא ממון ולא קנס.

כשחכמי א"י באו וייעדו אותו בבבל אינו שכיח ורבא אמר שור בשור בשור מועד. כיון שלא מביאים את השור לבית הדין

בנגיחות תמות כיצד נעשה מועד? מתרצת הגמרא, שהשור הועד בא"י והביאוהו לבבל ושם נגח. שואלת הגמרא הרי הוא דבר שאינו מצוי. ששור מועד יבוא מארץ ישראל לבבל. והרי אמרנו שבדבר שאינו מצוי אין אנו עושים שליחותם

327 לאו דוקא קנס ממש אלא שאין בו חסרון כיס.

328 וגזילות וחבלות צריכים מומחים שהם דבר שאינו שכיח. התוס' הקשו שמצאנו שדנו דיני גזילות וחבלות בבבל. ויש לדחות שכל אלו היו כשתפס או כשאמר שיקבעו לו זמן לכת לארץ ישראל. וי"מ שדוקא גזילות שעל ידי חבלות אינם שכיחים ומעשים בכל יום שדנים דיני גזילות וחבלות. תוס'.

עונה הגמרא, שהחכמים באו מארץ ישראל לבבל וייעדו את השור בבבל. שואלת הגמרא, סוף סוף הוא אינו מצוי? אלא אמר רבא, שאנו עושים שליחותם וגוברים בבבל נזקי שור בשור, בשן ורגל שהם מועדים מתחילתן. נתחכך בחבירו להנאתו והזיקו שהיא תולדה של שן, או שהזיק את שור חבירו בגופו דרך הילוכו ולא התכוון להזיק שהיא תולדה של רגל.

רבא א' שהתנא שמחייב צער במקום צער כוואו בשפוד או במסמר וכו': אמר רבא נזק הוא בן עזאי

התנא ששנה במשנה שצער משתלם גם שלא במקום נזק, כשהכאו על צפרנו ולא הפחיתו משוויו כעבד הוא בן עזאי. שחולק על רבי בברייתא. ששנינו בברייתא, רבי אומר כויה נאמרה תחילה, בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה. ונחלקו בדרשה בפסוק "כְּנִיָּה תַחַת כְּנִיָּה פָּצַע תַּחַת פָּצַע כְּנִיָּה תַחַת כְּנִיָּה". רבי סובר ש"כְּנִיָּה" משמע שאין בה חבורה, וממה שכתוב בפסוק תחילה "כויה" משמע שיהיה חייב על כל כויה אפילו בלא חבורה כשאין אלא צער. והתורה כתבה "כְּנִיָּה" לגלות שאין חייב עד שיהיה עמה חבורה. כיון שמשלם רפוי משום החבורה משלם גם צער. אבל שלא במקום חבורה כגון על הצפורן פטור שצער בלא נזק לא משלם. ובן עזאי סובר ש"כְּנִיָּה" משמע שיש בה חבורה והתורה כתבה "כְּנִיָּה" לגלות שחייב על כויה שאין בה חבורה.

ר"פ א' מסתבר להפך המשנה כרבי הקשה רב פפא, אדרבה מסתבר להפך. המשנה שמחייב צער במקום נזק

שמחייבת בצער שלא במקום נזק, היא כרבי שסדר את המשנה. ועוד שמסתבר לומר שמה שרבי ובן עזאי אמרו נאמר על המסקנה שבה מעמידים את דרשת הכתוב, ולא על מה שהכתוב בא להוציא ממשמעו. רבי שאומר "כויה" נאמרה תחילה סובר שבלשון 'כויה' משמע שיש בה חבורה. והתורה כתבה "חבורה" לגלות שחייב על כויה שאין בה חבורה וצער משתלם שלא במקום נזק. ובן עזאי אומר שחבורה נאמרה תחילה. מסוף המקרא אנו למדין שכויה שחייב הכתוב בתחלתו אינה אלא אם יש עמה חבורה משום שכויה שאין בה חבורה משמע. בן עזאי שאומר חבורה נאמרה תחילה סובר שמה שכתוב חבורה בא לגלות שחייב רק על כויה שיש בה חבורה ונאמרה נאמר על סוף הדרשה.

או שנאמר שגם לרבי וגם לבן עזאי 'כויה' משמע בין שיש בה חבורה ובין שאין בה חבורה. ורבי ובן עזאי נחלקו בכלל ופרט המרוחקים זה מזה³²⁹. רבי סובר שאין דנין אותו בכלל ופרט. כאן המלה 'כויה' שנאמרה תחילה היא כלל, בין שיש עמה חבורה בין שאין עמה חבורה. ואם המלה "חבורה" היתה סמוכה לה היו דורשים "חבורה" פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט. יש עמה חבורה כן, אין עמה

329 נראה שהוא דוקא כשהם באותו ענין, וכן במה שאב"י ורבא נחלקו במסכת נדה. אבל שלא באותו ענין אינן דנים בכ"פ לכו"ע. תוס'.

חבורה לא. וכיון שהמלה "פצע" כתובה ביניהן לא דנים אותה בכלל ופרט.

וזה מה שרבי אומר כויה נאמרה תחילה, מתחילת הפסוק אנו למדין שהוא חייב בכויה גרידא ולא נאמר שסופו מוכיח שמתחילתו לא חייב אלא כשיש חבורה והמשנה היא דברי רבי. ובן עזאי סובר שכלל ופרט המרוחקים דנים אותו בכלל ופרט ואינו חייב אלא על כויה יש בה נזק. ואם נקשה, למה צריך לכתוב לרבי "חבורה"? יש לומר שהיא נכתבה לדמים יתרים. שאם היה כתוב רק "כויה תחת כויה" היינו אומרים שבין בכויה שיש בה חבורה ובין כשאין בה חבורה, משלם את דמי הכויה, אבל לא את שניהם. ונכתב חבורה, ללמד שישלם גם את הנזק וגם את הצער³³⁰.

330 רש"י מפרש דמים יתרים צער במקום נזק. התוס' מפרש שאם יש בצער רושם, צלקת, ישלם יותר אפ' שהצער הוא אתו הצער מפני שמתגנה מחמת הרושם שנשאר. תוס'.

